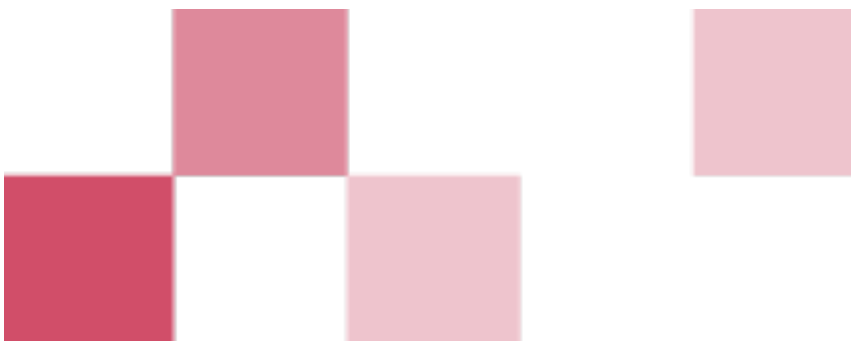
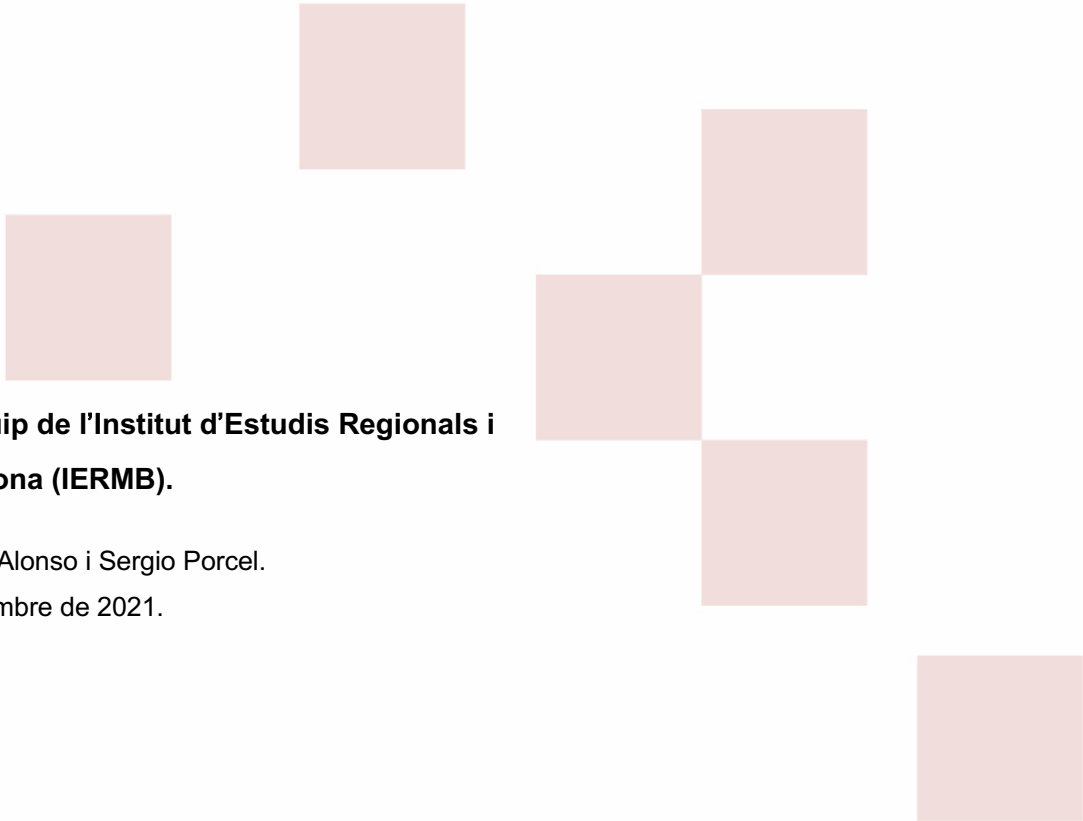

La població estrangera en situació d'irregularitat administrativa

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

DES 2021

**Treball realitzat per l'equip de l'Institut d'Estudis Regionals i
Metropolitans de Barcelona (IERMB).**

Autors/res: Fernando Antón-Alonso i Sergio Porcel.
Cerdanyola del Vallès, desembre de 2021.

Sumari

Sumari	3
1. Introducció	2
2. Quanta població estrangera en situació d'irregularitat administrativa resideix a Barcelona?	5
3. L'extrema vulnerabilitat de la població estrangera en situació irregular	11
3.1. La dependència de l'atenció del Tercer Sector de la població estrangera en situació irregular a partir de les dades d'usuàries de Càritas Diocesana de Barcelona	11
3.2. La vulnerabilitat residencial de la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa	14
4. Conclusions	20
Referències bibliogràfiques	22
Annex	25

1. Introducció

En termes generals, la població d'origen migrant tendeix a presentar més riscos socioeconòmics que la població autòctona (Sarasa et al., 2016). A Barcelona, aquesta situació ha anat guanyant notorietat arrel del intens moviment migratori internacional que es va iniciar amb el canvi de segle (Fullaondo, 2007; Domingo, 2014). Des de llavors, una proporció cada cop més significativa de la població estrangera nouvinguda —especialment la provinent de països pobres— s'ha anat situant en la base de l'estructura social. Ja sigui en temps de bonança econòmica (1996-2007 i 2014-2019) o en temps de crisi (2008-2013 i 2020-2021). Nombrosos informes des d'aleshores han evidenciat els majors riscos d'exclusió social multidimensional que ha patit i pateix aquesta població (Bruquetas i Moreno, 2015; Colectivo loé, 2012; Fundación FOESSA, 2008, 2014, 2019, 2021; Iglesias et al., 2020; Mahía, 2021; Mahía i de Arce, 2014). La darrera crisi econòmica, provocada per la irrupció de la covid-19, és un clar exemple de com aquest col·lectiu pateix de manera estructural la pobresa i com esdevé més vulnerable davant dels cicles econòmics regressius. En termes laborals, entre la població d'origen estranger s'ha reduït l'ocupació significativament i l'atur ha crescut de manera desproporcionada si es compara amb la població de nacionalitat espanyola (Mahía, 2021). Des d'una perspectiva més àmplia, l'*Encuesta sobre Integración i Necesidades Sociales de la Fundación Foessa* mostra que la crisi econòmica derivada de la covid-19 ha agreujat la situació d'exclusió social de la població de nacionalitat estrangera (Fundación FOESSA, 2021) i, entre aquesta població, és la població extracomunitària la que en major proporció es troba en risc d'exclusió social. Les dades més recents referides a l'atenció del Tercer Sector, com és el de Càritas Diocesana de Barcelona (2020a, 2020b, 2021), també posen de manifest aquest impacte diferencial entre la població d'origen estranger i la població autòctona pel que fa a la intensitat de la pobresa. A més, estimacions per a l'àrea metropolitana de Barcelona indiquen que la població nascuda a l'estranger ha estat un dels col·lectius entre els quals més ha augmentat el risc de pobresa (Cruz et al., 2021). L'any de la pandèmia, entorn a la meitat de la població d'origen estranger es trobava en risc de pobresa a la metròpoli de Barcelona, quan un any abans ho estaven dos de cada cinc. La major presència d'aquest col·lectiu en els sectors d'activitat que s'han vist més afectats per la pandèmia explicaria en gran part aquesta situació. La pèrdua d'ocupació i l'increment de l'atur han suposat una davallada considerable dels ingressos de les llars constituïdes per població estrangera. A més, s'ha de tenir present també que una part important d'aquestes persones treballa en condicions prècaries, la qual cosa dificulta que puguin generar drets de protecció social.

Les anàlisis de la Fundació FOESSA, juntament amb d'altres recerques, deixen palès que a la població estrangera hi ha diferències segons la procedència que està associada entre d'altres factors, a la situació administrativa. Així, no és estrany constatar la major vulnerabilitat social que presenta la població extracomunitària. Aquesta condició està associada amb les situacions d'irregularitat administrativa, tot i no tenir una relació perfecta, doncs la majoria de la població d'origen extracomunitari resideix de manera regular al territori espanyol (Gálvez-Iniesta, 2020) i, entre aquests, hi ha una part important que gaudeix d'elevats nivells d'inclusió social. Això no obstant, la situació d'irregularitat administrativa d'una part de la població estrangera en limita les possibilitats d'inclusió social. De fet, el procés d'integració de la població d'origen estranger depèn en bona part de l'adquisició de la regularitat administrativa, el que suposa una autèntica cursa d'obstacles plena de dificultats (Càritas Diocesana de Barcelona, 2020c). La irregularitat administrativa dificulta l'accés a un habitatge digne, possibilitant únicament solucions residencials temporals i insegures que en una gran part no compleixen amb les mínimes condicions d'habitabilitat i compliquen la construcció d'una llar estable. Igualment, afecta a

l'accés als estudis de la població d'origen estranger i dels seus fills i filles, generant-ne dificultats per desenvolupar una formació estable, així com per aconseguir l'homologació de titulacions obtingudes en els països d'origen. Aquests obstacles es traslladen posteriorment a la vida laboral, on la població en situació d'irregularitat administrativa es veu impedida de ser contractada en condicions òptimes, veient-se abocada a acceptar treballs en precari per poder subsistir. La irregularitat administrativa també té un fort impacte en la salut mental i emocional de les persones que la pateixen amb símptomes d'ansietat, estrès, sentiments depressius i d'angoixa, soledat, humiliació i problemes somàtics. Però també afecta a les relacions socials, limitant la capacitat per crear i mantenir una xarxa de relacions normalitzada que funcioni alhora com a suport davant les situacions de vulnerabilitat que presenten. La irregularitat administrativa dificulta també l'adquisició de la condició de ciutadà de ple dret, per les traves imposades per a l'empadronament, les limitacions establertes per a que la població en aquesta situació pugui ser atesa pels serveis socials o les dificultats fixades per les entitats bancàries per obrir un compte bancari que habiliti per al cobrament de la nòmina o la recepció de prestacions socials. Aquestes vulnerabilitats i exclusions acaben per configurar un cercle viciós de difícil ruptura, doncs condicionen, alhora, les possibilitats d'accedir a la mateixa regularitat administrativa. Fins i tot, els problemes per accedir-ne i els riscos d'exclusió múltiples que pateixen els que es troben en aquesta situació poden conduir-los, des d'una perspectiva racional, a implicar-se en activitats al marge de la llei que sí els ofereixen una via per obtenir ingressos i subsistir en l'entorn hostil que representa la societat d'acollida (Staid, 2021).

Entre els problemes associats a la irregularitat administrativa està la fragilitat i inseguretats amb què viuen els residents migrants amb permisos temporals la seva situació, doncs la regularitat administrativa està subjecta a revisió periòdica abans d'obtenir la residència de llarga durada que autoritza a residir i treballar a Espanya de manera indefinida en les mateixes condicions que la població autòctona. La irregularitat sobrevinguda representa un dels riscos dels residents estrangers amb residència temporal. De fet, la covid-19 ha repercutit greument en aquest sentit degut a la paralització administrativa durant els mesos inicials d'irrupció de la pandèmia, però també per la pèrdua d'ocupació patida especialment per la població migrant d'origen estranger. Càritas Diocesana de Barcelona registra un increment d'aquesta irregularitat sobrevinguda entre les seves persones ateses (Càritas Diocesana de Barcelona, 2021). I entre aquests, la població refugiada és la que de manera estructural pateix en major nombre el risc de la irregularitat sobrevinguda (Iglesias et al., 2020).

Però si la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa és la més vulnerable entre la població d'origen migrant, és difícil conèixer en detall les seves condicions de vida, ja que falta molta informació sobre aquest col·lectiu. Una de les primeres dificultats radica en el dimensionament de la irregularitat. Quantes persones migrants d'origen estranger es troben en situació d'irregularitat administrativa? Alguns investigadors han estimat el nombre de població estrangera en situació irregular resident a Espanya a través d'enquestes o registres (Iglesias et al., 2020; Gálvez-Iniesta, 2020; González-Ferrer i Cebolla-Boado, 2008). Iglesias et al. (2020) estimen entorn un 7% sobre el total de la població estrangera a partir d'una enquesta adreçada a la població estrangera procedent de països en desenvolupament. Gálvez-Iniesta (2020), a partir de registres administratius, estima entre un 11,1% i un 13,3% de població extracomunitària en situació irregular, el que representa un 0,8% de la població total resident a Espanya. Per tant, les situacions d'irregularitat estan poc esteses entre la població estrangera. Però si és difícil saber el nombre de migrants en situació d'irregularitat administrativa, encara més conèixer les seves condicions de vida. Actualment, cap enquesta adreçada a aquest objectiu permet saber quina és la situació de la població estrangera en situació irregular. Això dificulta poder tenir un coneixement més aprofundit sobre aquesta població.

El present informe, però, representa una aproximació a aquesta realitat. Parteix de les dificultats descrites, encara agreujades per pretendre dimensionar i conèixer les condicions de vida de la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa en un entorn local com és la ciutat de Barcelona, per al qual el simple fet de saber quanta població hi resideix en aquestes condicions representa un veritable repte. A partir d'un mètode d'estimació i de les dades només disponibles per a la província de Barcelona que la fan possible, s'ofereix una estimació de la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa per a la ciutat de Barcelona. Aquestes dades seran complementades amb d'altres més específiques, com ara sobre població menor estrangera no acompanyada i migrants del Centre d'Internament d'Estrangers (CIE, en endavant) de Barcelona.

Més enllà de quantificar el fenomen, s'ofereix també una aproximació a les seves condicions de vida. En aquest cas, es fa a partir de dades procedents de la base de dades de població usuària dels serveis de Càrites Diocesana de Barcelona. Aquestes dades estaran complementades amb d'altres extretes d'informes de serveis de l'Ajuntament de Barcelona o d'altres entitats a partir dels quals es pot obtenir informació indirecta sobre població estrangera en situació irregular i les seves condicions de vida, com ara l'exclusió residencial que pateix aquesta població en viure en situacions de sensellarisme o manca d'habitatge.

L'informe s'estructura en tres seccions. Una primera destinada a dimensionar la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa. A la segona secció es presentarà l'anàlisi de dades sobre les condicions de vida d'aquest col·lectiu, atenent a la dependència de de l'atenció del Tercer Sector i la vulnerabilitat residencial que pateix. Finalment, es dedica un últim apartat a les conclusions que inclou propostes per avançar en el coneixement i anàlisi d'aquest col·lectiu "invisibilitzat" basades en l'aprofitament dels registres administratius municipals i en altres mètodes d'investigació social tant quantitativs com qualitativs.

2. Quanta població estrangera en situació d'irregularitat administrativa resideix a Barcelona?

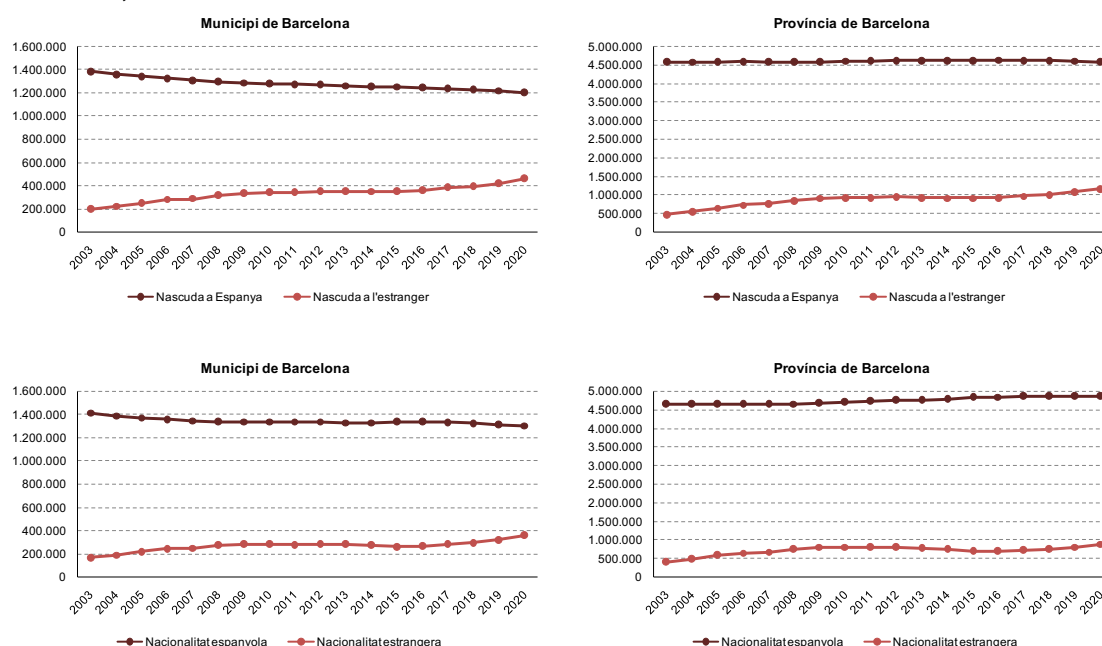
L'objectiu d'aquesta secció és oferir una estimació de la població estrangera que es troba en situació d'irregularitat administrativa a la ciutat de Barcelona. Aquesta estimació no és pas senzilla per la manca d'informació disponible a escala municipal, però s'ha aconseguit aportar llum sobre la qüestió a partir de les dades de la província de Barcelona i un mètode d'estimació consolidat per la recerca de diversos investigadors de la matèria.

La població d'origen estranger ha crescut durant les últimes dècades a la ciutat de Barcelona. Les dades són prou eloqüents. L'any 2020 hi havia 461.960 persones que havien nascut a l'estranger a Barcelona (gràfic 1). En termes absoluts, el creixement ha estat de 264.000 persones entre 2003 i 2020, un alça del 133,4%. D'aquest increment i de la pèrdua de població autòctona (182.593 persones, un 13,2% menys) se n'ha derivat un increment de la proporció de la població d'origen estranger respecte al total de la població empadronada a la ciutat de Barcelona. El 2003 aquesta població representava el 12,5%, essent del 27,8% el 2020, xifra que arribaria a un terç si entre la població d'origen migrant s'afegissin els seus descendents (Domingo et al., 2021). Com apunten Domingo et al. (2021), els fluxos migratoris procedents de l'estranger estan relacionats amb el cicles econòmics. Després d'alces continuades en els primers anys dels 2000, va experimentar una davallada amb l'inici de la Gran Recessió de 2008 fins el 2013, any que s'inicia un nou increment sostingut.

Les dades de la província de Barcelona presenten una evolució semblant, però amb major creixement de la població nascuda a l'estranger i un manteniment de la població autòctona, aquest últim aspecte contrasta amb el que succeeix a la ciutat de Barcelona. L'augment intens d'aquest col·lectiu eleva la proporció de població d'origen estranger al 20%, per sota del 28% que representa a la ciutat de Barcelona.

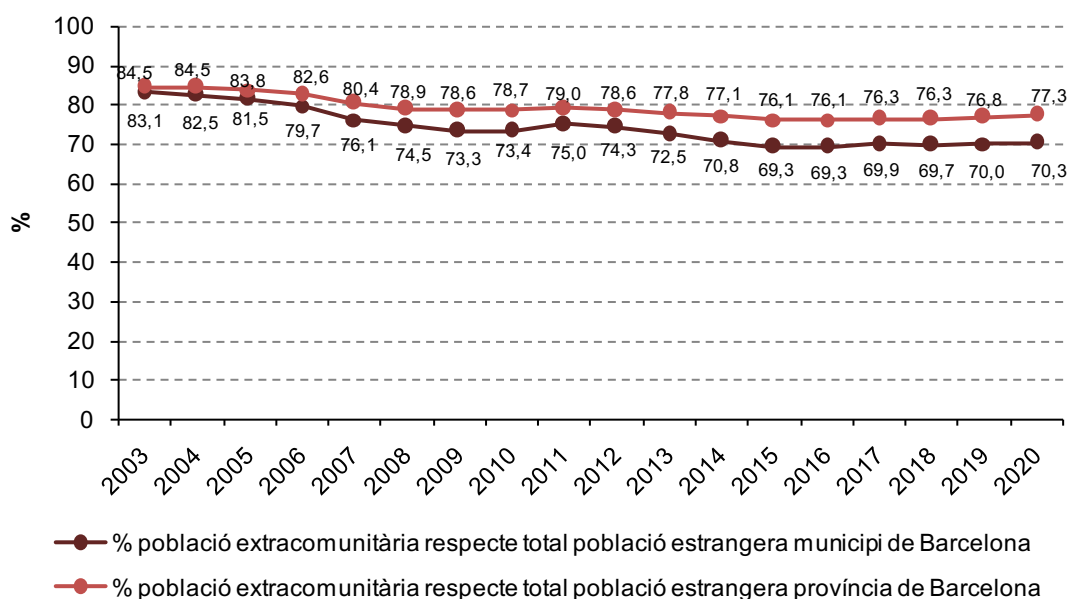
L'evolució de les dades de població segons nacionalitat mostra pautes similars a les de lloc de naixement (gràfic 2). Mirant amb més detall les dades sobre la població de nacionalitat extracomunitària, la que es tindrà en compte per a l'estimació de la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa, es pot observar que al municipi i a la província de Barcelona té un pes similar sobre el conjunt de la població estrangera resident a sengles territoris.

Gràfic 1. Població segons lloc de naixement i nacionalitat. Barcelona i província de Barcelona, 2003-2020

Font: INE, Padró municipal d'habitants, 2003-2020.

Gràfic 2. Població de nacionalitat extracomunitària respecte al total de població de nacionalitat estrangera. Percentatge. Barcelona i província de Barcelona, 2003-2020

Font: INE, Padró municipal d'habitants, 2003-2020.

Tenint en compte les similituds apuntades sobre l'evolució recent de la població estrangera en conjunt, i l'extracomunitària en particular, a la ciutat i la província de Barcelona es planteja una estimació a partir de les dades disponibles per aquest últim territori. Si bé l'estimació de la població en situació d'irregularitat administrativa no representa un exercici fàcil per la manca d'informació disponible, en el present informe se segueix el mètode proposat per González-Ferrer i Cebolla-Boado (2008), posteriorment actualitzat per Gálvez-Iniesta (2020). A partir de

les dades del Padró d'habitants, ambdues propostes consideren dues estimacions possibles, una ajustada i una altra sense ajustar. El mètode sense ajustar consisteix a restar a la xifra de població de nacionalitat extracomunitària registrada al Padró a 1 de gener de cada any la població extracomunitària amb permís de residència vàlid a 31 de desembre de cada any, que inclou autoritzacions dins del règim general i les vinculades al règim de lliure circulació de la UE. Aquest mètode, però, no comptabilitza població extracomunitària resident a territori espanyol que no té un permís específic de residència, però que no poden ser considerats en una situació d'irregularitat administrativa. Aquests inclouen la població amb permís per estudis, la població a l'espera de poder renovar la seva autorització de residència per haver expirat el permís¹ i els sol·licitants d'asil i refugi a l'espera de resolució². Gálvez-Iniesta (2020) inclou també les nacionalitzacions que són inscrites definitivament al Padró d'habitants en l'any en curs per ajustar encara més les estimacions. En aquest últim aspecte, i seguint la proposta de Gálvez-Iniesta, es consideren dos escenaris possibles atenent a la inusual actualització del nou estatus legal adquirit pels nacionalitzats al Padró municipal d'habitants. Un primer escenari en el que cap estranger extracomunitari que adquireix la nacionalitat actualitza la seva situació al Padró i un de segon en el que només ho fa la meitat dels nacionalitzats. La diferència entre el mètode ajustat i el no ajustat pot portar a una sobreestimació de la població en situació d'irregularitat administrativa quan es fa servir el segon, entorn set i nou punts percentuals (González-Ferrer i Cebolla-Boado, 2008). En el present informe es realitza l'estimació a partir del mètode ajustat. Cal apuntar, però, que en el càlcul de les estimacions no s'inclou la població que no està empadronada i que pot implicar una infraestimació de les xifres d'irregularitat.

L'aplicació d'aquest mètode a la província de Barcelona és possible per la disponibilitat de la informació per aquesta escala territorial. La taula 1 permet veure en detall l'evolució de les dades de població estrangera extracomunitària segons la seva situació administrativa, incloent-hi la població registrada al padró, la població amb permís de residència i la resta de situacions que serveixen per estimar la població en situació d'irregularitat administrativa. Segons l'estimació realitzada, la població estrangera que es troba en situació irregular era a desembre de 2019 d'entre 102.000 i 121.000 persones, aproximadament. La població estrangera en aquesta situació ha crescut des de 2014 de manera continua durant els últims anys. Entre 2014, any que marca l'inici de la recuperació de l'activitat econòmica poscrisi i el 2019, any previ a la crisi socioeconòmica desencadenada per la irrupció de la covid-19, la població estrangera en situació administrativa irregular ha crescut entre 95.000 i 107.000 persones.

¹ L'estimació d'aquesta població es fa seguint el mètode plantejat per González-Ferrer i Cebolla-Boado (2008) consistent a: $\frac{1}{4}$ autoritzacions residència inicial + $\frac{1}{8}$ autoritzacions primer renovació + $\frac{1}{8}$ autoritzacions segona renovació.

² Aquesta dada no està disponible a escala de província.

Taula 1. Estimació dades població de nacionalitat estrangera extracomunitària segons situació administrativa. Província de Barcelona, 2014-2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Població de nacionalitat estrangera extracomunitària. Padró municipal d'habitants (a 1 de gener any següent)	521.845	523.639	542.402	567.715	617.291	682.746
Població amb permís de residència (a 31 de desembre)	475.813	459.402	460.504	474.339	492.818	515.884
Estudiants amb permís (a 31 de desembre)	11.907	9.130	15.822	14.769	13.591	15.789
Estimació renovació de permisos de residència (a 31 de desembre)	12.139	8.100	7.829	8.687	9.601	10.303
Naturalització (a 31 de desembre)*	15.386	10.205	12.197	4.582	12.335	38.792
Total població extracomunitària en situació regular I	515.245	486.837	496.352	502.377	528.345	580.768
Total població extracomunitària en situació regular II	507.552	481.735	490.253	500.086	522.177	561.372
Total població extracomunitària en situació irregular I	6.600	36.802	46.050	65.338	88.946	101.978
Total població extracomunitària en situació irregular II	14.293	41.904	52.149	67.629	95.114	121.374

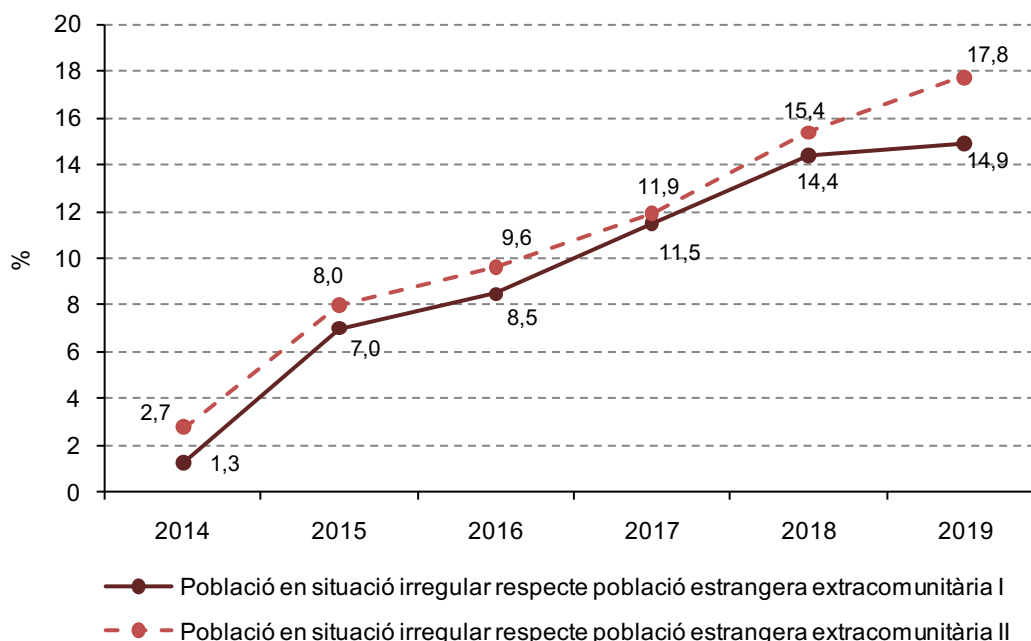
* Durant 2017, el nombre de nacionalitzacions va ser excepcionalment baix degut a causes administratives.

Nota: l'estimació de "població extracomunitària en situació irregular I" fa referència a l'escenari que contempla que cap nacionalitzat actualitza la seva nova situació legal al Padró. En el cas de la "població extracomunitària en situació irregular II" contempla que la meitat dels nous nacionalitzats actualitzen la nova situació al Padró.

Font: elaboració pròpia a partir INE, Estadística del Padró Continu; Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, Portal d'Immigració, Estadístiques de població estrangera.

El gràfic 3 mostra l'evolució de la taxa d'irregularitat, el percentatge de població de nacionalitat estrangera extracomunitària en situació d'irregularitat administrativa amb els dos escenaris contemplats. A desembre de 2019 la taxa d'irregularitat se situava entre el 14,9% i el 17,8% per sobre de l'11,1% i el 13,3% estimat per Gálvez-Iñiesta (2020) per a Espanya. Això pot respondre a una major proporció de població de nacionalitat estrangera extracomunitària a la província de Barcelona que al conjunt d'Espanya (77,3% i 65,4%, respectivament). Les dades evidencien, a més, un important creixement de la població extracomunitària en situació d'irregularitat, en línia amb la tendència alcista descrita en les anàlisis de Gálvez-Iñiesta. Aquesta tendència alcista també segueix la pauta observada per a la població de nacionalitat extracomunitària que des de 2015 també creix de manera sostinguda un 31%. També ho han fet les sol·licituds de protecció internacional (asil i refugi) que creixen de manera molt acusada a la província de Barcelona des de 2013, passant de les 342 registrades aquest any a les 11.711 de 2019 (càlculs a partir de Ribera-Almandoz et al., 2020).

Gràfic 3. Població de nacionalitat extracomunitària en situació d'irregularitat administrativa respecte al total de població estrangera extracomunitària segons els dos escenaris. Percentatge. Província de Barcelona, 2014-2020

* Durant 2017 el nombre de nacionalitzacions va ser excepcionalment baix degut a causes administratives.

Nota: l'estimació del percentatge de "població en situació irregular respecte població estrangera extracomunitària I" fa referència a l'escenari que contempla que cap nou nacionalitzat actualitza la seva nova situació legal al Padró. En el cas de la "població en situació irregular respecte població estrangera extracomunitària II" contempla que la meitat dels nous nacionalitzats actualitzen la nova situació al Padró.

Font: elaboració pròpia a partir INE, Estadística del Padró Continu; Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, Portal d'Immigració, Estadístiques de població estrangera.

Malgrat l'augment continuat durant els últims anys, les estimacions mostren que la irregularitat representa una part reduïda de la realitat de la població estrangera resident a la província de Barcelona, residual quan es posa en relació amb el conjunt de la població empadronada, però que ha guanyat presència a la ciutat els últims anys. La població estrangera en aquesta situació representava entre l'11,5% i el 13,7% sobre el total de població estrangera i entre l'1,8% i el 2,1% sobre la totalitat de la població empadronada³.

Però l'objectiu es poder oferir una estimació per al municipi de Barcelona. Partint de les dades de la província i considerant la proporció semblant d'extracomunitaris sobre el total de població de nacionalitat estrangera al municipi i a la província, es planteja la hipòtesi que la ciutat de Barcelona té un comportament similar en quan el pes que representen els permisos de residència en vigor, els permisos d'estudiant, la població a l'espera de renovar la seva autorització de residència i les nacionalitzacions sobre el total de la població de nacionalitat estrangera extracomunitària registrada al Padró municipal d'habitants⁴. La taula 2 mostra el resultat de l'estimació per al municipi de Barcelona. La població estrangera que es trobava en situació irregular a desembre de 2019 era aproximadament entre 38.000 i 45.000 persones. El

³ Es pot consultar el gràfic amb la sèrie de dades de 2014 a l'Annex.

⁴ La taula amb les dades dels pesos aplicats per a l'estimació de la població en situació d'irregularitat administrativa per al municipi de Barcelona es pot consultar a l'Annex.

2014, hi havia entre 2.300 i 5.000 persones en aquesta situació administrativa residint a Barcelona⁵.

Taula 2. Estimació dades població de nacionalitat estrangera extracomunitària segons situació administrativa. Municipi de Barcelona, 2014-2019⁶

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Població de nacionalitat estrangera extracomunitària. Padró municipal d'habitants (1 de gener any següent)	181.932	184.465	199.055	204.785	224.322	252.364
Població amb permís de residència (a 31 de desembre)	165.884	161.836	168.999	171.103	179.089	190.687
Estudiants amb permís (31 desembre)	4.151	3.216	5.806	5.327	4.939	5.836
Estimació renovació de permisos de residència (31 desembre)	4.232	2.853	2.873	3.133	3.489	3.808
Naturalització (31 desembre)*	5.364	3.595	4.476	1.653	4.483	14.339
Total població extracomunitària en situació regular I	179.631	171.501	182.155	181.216	191.999	214.670
Total població extracomunitària en situació regular II	176.949	169.703	179.917	180.390	189.758	207.500
Total població extracomunitària en situació irregular I	2.301	12.964	16.900	23.569	32.323	37.694
Total població extracomunitària en situació irregular II	4.983	14.762	19.138	24.395	34.564	44.864

* Durant 2017, el nombre de nacionalitzacions va ser excepcionalment baix degut a causes administratives.

Nota: l'estimació de "població extracomunitària en situació irregular I" fa referència a l'escenari que contempla que cap nacionalitzat actualitza la seva nova situació legal al Padró. En el cas de la "població extracomunitària en situació irregular II" contempla que la meitat dels nous nacionalitzats actualitzen la nova situació al Padró.

Font: elaboració pròpia a partir INE, Estadística del Padró Continu; Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, Portal d'Immigració, Estadístiques de població estrangera.

⁵ La taxa d'irregularitat sobre el total de població de nacionalitat estrangera extracomunitària registrada al Padró és la mateixa que la de la província de Barcelona per haver-se estimat la població en situació irregular a partir de la informació de la província de Barcelona. Les taxes específiques sobre el total de població estrangera i del total de la població registrada al Padró sí varien lleugerament, situant-se entre 10,5% i el 12,5% en el primer cas, i entre el 2,3% i el 2,7%, en el segon. Es pot consultar el gràfic amb la sèrie per al municipi de Barcelona des de 2014 a l'Annex.

⁶ S'ofereixen dades fins a desembre de 2019 perquè les dades de població a 1 de gener de 2021 del Padró municipal d'habitants encara no estan disponibles per al municipi de Barcelona, així com les dades sobre nacionalitzacions, només disponibles fins a 31 de desembre de 2019.

3. L'extrema vulnerabilitat de la població estrangera en situació irregular

L'objectiu d'aquesta secció és fer una aproximació a les condicions de vida de la població estrangera que es troba en situació d'irregularitat administrativa a la ciutat de Barcelona. Es fa a partir de diverses fonts, des del registre de persones usuàries de Càritas Diocesana de Barcelona, passant per informes de l'Ajuntament de Barcelona que recullen dades sobre l'atenció que presten alguns dels seus serveis a la població d'origen estranger, fins a dades i informes d'altres administracions o elaborats per investigadors o entitats. Una primera secció recull la informació proporcionada per Càritas Diocesana de Barcelona segons la situació administrativa de les persones usuàries. En una segona, es mostra la vulnerabilitat residencial del col·lectiu, també amb dades de Càritas, però complementades amb d'altres procedents de diverses fonts d'informació.

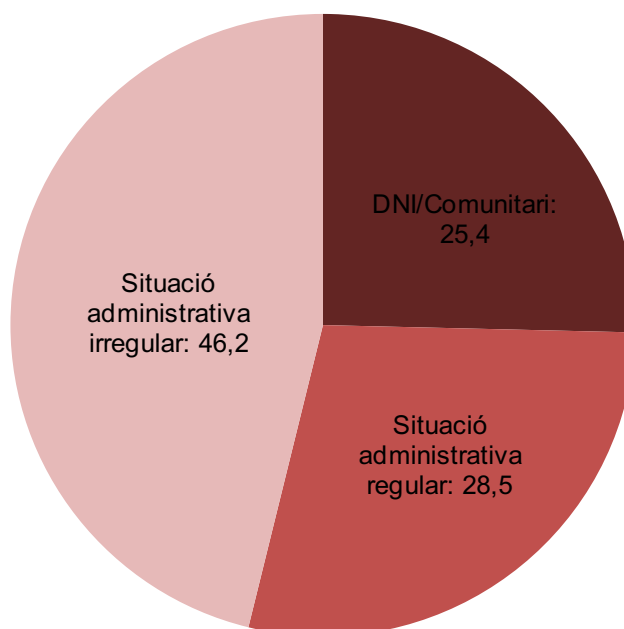
3.1. La dependència de l'atenció del Tercer Sector de la població estrangera en situació irregular a partir de les dades d'usuàries de Càritas Diocesana de Barcelona

Accedir a dades sobre les condicions de vida de la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa no és una tasca fàcil tal i com s'ha exposat a la introducció. Aquí es procura evidenciar l'extrema situació de vulnerabilitat socioeconòmica que pateix aquest col·lectiu a partir del registre de persones usuàries de Càritas Diocesana de Barcelona a la ciutat de Barcelona. De fet, la sobrerrepresentació de la població estrangera en situació irregular entre les dependents de l'ajuda d'aquesta entitat dona mostra d'aquesta elevada vulnerabilitat. Es recullen aquí algunes de les dades i anàlisis presentades a l'informe *L'impacte de la crisi de la covid-19 sobre la població d'origen migrant a Barcelona* destinat a estudiar l'impacte de la crisi socioeconòmica generada per la irrupció de la covid-19 (Gómez et al., 2020). Tal com s'apuntava en aquest informe, la crisi pandèmica va provocar l'increment de les llars ateses per Càritas a la ciutat, entre les quals la majoria és població de nacionalitat estrangera no comunitària (71,3%). Ha estat precisament aquest col·lectiu el que més ha augmentat entre les persones usuàries de Càritas (9,9% per un 7% del nombre total de persones ateses per a l'entitat entre 2019 i 2020).

La situació administrativa d'irregularitat també és determinant per a ser usuària de l'entitat. Tal com mostra el gràfic 4, hi ha una majoria de persones usuàries que es troben en situació administrativa irregular, gairebé la meitat. La seva situació de major vulnerabilitat en termes laborals, i en conseqüència en termes econòmics, juntament amb l'augment de situacions d'irregularitat sobrevinguda per la paralització dels tràmits administratius i la pèrdua de feina durant la pandèmia, expliquen de manera important la major presència d'aquest col·lectiu entre els usuaris i usuàries de Càritas a la ciutat de Barcelona. La irregularitat administrativa aboca a la població estrangera a dependre de les ocupacions informals, el que després repercuteix

també en l'accés a la protecció social en cas de pèrdua d'ocupació i manca d'ingressos i el que condiciona que sigui aquesta població la que depengui en major mesura d'entitats del Tercer Sector.

Gràfic 4. Persones ateses per Càritas Diocesana de Barcelona segons situació administrativa. Percentatge. Municipi de Barcelona, 2020

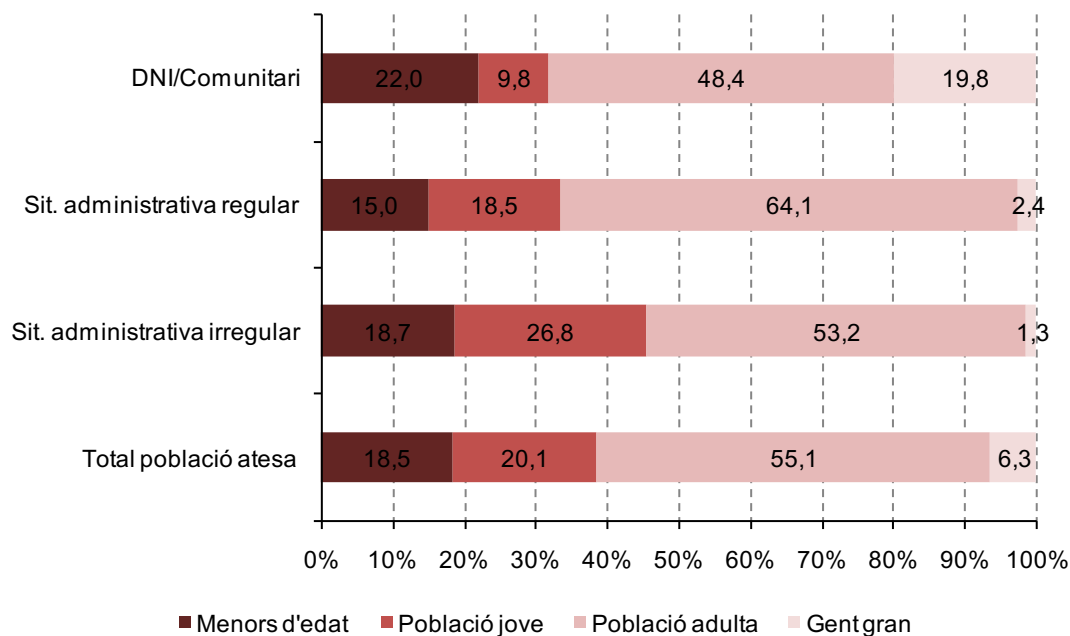
Font: dades proporcionades per Càritas Diocesana de Barcelona.

Si bé el gruix de la població atesa el conforma la població adulta, hi ha una clara sobrerrepresentació de la població jove i dels infants quan aquests es troben en situació d'irregularitat administrativa. Les dades de Càritas mostren que el percentatge de joves i menors d'edat que precisen dels serveis de l'entitat és superior respecte al conjunt de la població atesa, així com dels que viuen en situació de regularitat, compten amb DNI o la residència comunitària (gràfic 5). Gairebé la meitat dels atesos en situació irregular són joves o menors d'edat (45,5%), representant una tercera part entre els que estan en situació administrativa regular i el 32% entre els que tenen DNI o són ciutadans comunitaris. Aquesta sobrerrepresentació, però, es deu al major pes que té la població jove atesa entre el col·lectiu de la població en situació administrativa irregular, mentre que els menors d'edat tenen un pes en l'atenció similar al del conjunt de la població i menor si es compara amb la població en la situació administrativa més estable.

L'evolució de la població en situació d'irregularitat administrativa és diferent a la resta de població atesa per Càritas. Aquest col·lectiu és l'únic en el que tots els grups d'edat creixen en atenció respecte l'any precedent i per als quals les alces són superiors a la resta de grups amb altres situacions administratives a excepció de la població jove amb DNI o resident comunitària (creix un 19,5%) (Gómez et al., 2020). Posant el focus en la població més vulnerable, tot i estar sobrerrepresentada la població jove, han estat la resta de grups d'edat els que han incrementat la seva dependència de l'ajuda que proporciona Càritas (gràfic 6). Entre els joves, el creixement ha estat menor, essent significativament elevat l'augment entre la gent gran i els menors d'edat, i en menor mesura entre la població adulta. Això podria respondre a l'alta presència prèvia de la població jove entre les persones ateses per l'entitat, però cal tenir en

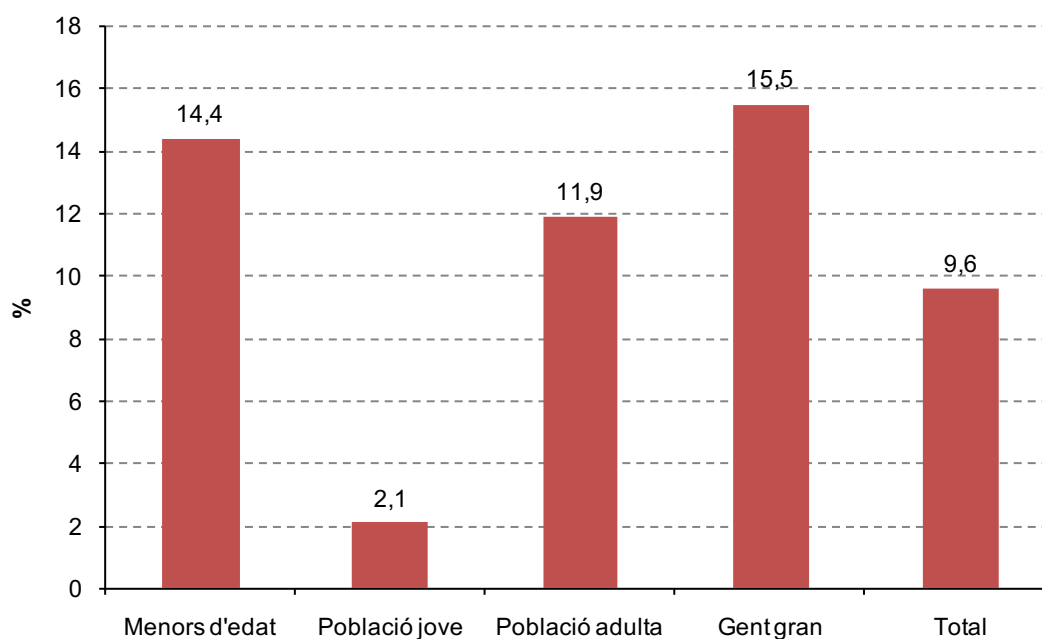
compte que la població adulta també està representada en nivells elevats. Aquest menor creixement caldria estudiar-lo en detall per saber els motius de la contenció de cara a possibles futurs escenaris de crisi.

Gràfic 5. Persones ateses per Càritas Diocesana de Barcelona segons situació administrativa i grup d'edat. Percentatge. Municipi de Barcelona, 2020

Font: dades proporcionades per Càritas Diocesana de Barcelona, 2020.

Gràfic 6. Variació persones en situació administrativa irregular ateses per Càritas Diocesana de Barcelona segons grup d'edat. Percentatge. Municipi de Barcelona, 2019-2020

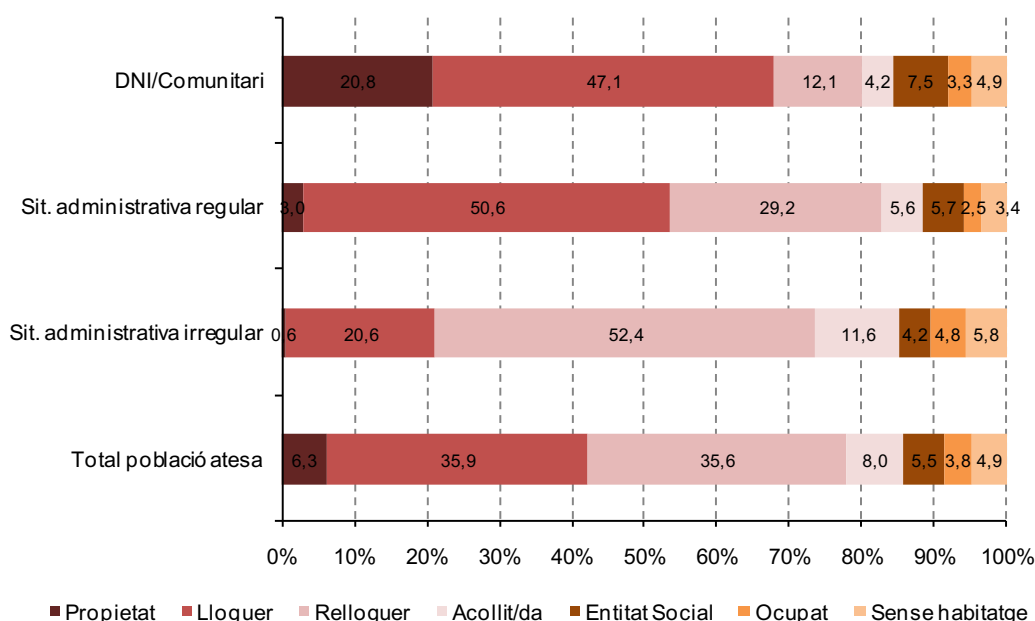
Font: dades proporcionades per Càritas Diocesana de Barcelona, 2019 i 2020.

3.2. La vulnerabilitat residencial de la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa

L'extrema vulnerabilitat a la que aboca la situació d'irregularitat administrativa que pateix una part de la població estrangera resident a Barcelona es trasllada a les condicions residencials. Aquesta població està exposada a viure en diverses formes de sensellarisme i exclusió residencial. Des de les situacions més extremes que passen per pernoctar al carrer o en allotjaments d'emergència, fins a les situacions d'inadequació residencial com ara viure en assentaments informals, aquesta població està sobrerrepresentada en algunes de les situacions recollides en la *European Typology of Homelessness and Housing Exclusion* (ETHOS, en endavant) (FEANTSA, 2006).

Una primera aproximació es pot fer a partir de les dades dels registres de persones usuàries de Càritas Diocesana de Barcelona. Es recupera aquí un gràfic presentat a l'informe de Gómez et al. (2020) que serveix per il·lustrar de manera clara la vulnerabilitat de les llars amb població estrangera marcades per la irregularitat administrativa. Si bé, en termes generals, es pot concloure que les persones ateses per l'entitat presenten situacions residencials inestables o insegures o que directament manquen d'habitatge, la situació és encara més greu entre la població en situació d'irregularitat administrativa (gràfic 7). Pràcticament no hi ha propietaris, com per altra part cabria esperar, però el relloguer representa la principal forma de tinença de l'habitatge a diferència del que passa amb la resta de col·lectius, entre els quals el lloguer acapara entorn la meitat de les persones usuàries. A més, és entre la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa on hi ha les proporcions més elevades de residents acollits, que estan ocupant un habitatge o que simplement no en tenen.

Gràfic 7. Persones ateses per Càritas Diocesana de Barcelona segons situació administrativa i règim de tinença de l'habitatge principal. Percentatge. Municipi de Barcelona, 2020

Font: dades proporcionades per Càritas Diocesana de Barcelona, 2020.

El no disposar d'habitatge representa una de les situacions més greus de sensellarisme i exclusió residencial. Alguns informes han evidenciat que la població estrangera en situació administrativa irregular constitueix una part significativa de la població que viu en aquestes circumstàncies. Ribera- Almandoz et al. (2020), al seu estudi sobre les condicions de vida de la població sol·licitant i beneficiària de protecció internacional a Catalunya, mostrava que un 26,6% dels enquestats havia passat per situacions de carrer en algun moment des de la seva arribada a Espanya, destacant entre ells les persones provinents de l'Àfrica Subsahariana (40,5%), l'Orient Mitjà i Àfrica del Nord (31,3%) i de l'Europa de l'Est i Àsia Central (30,8%).

Sales (2019), al seu informe sobre les característiques sociodemogràfiques de la població que pernocta al carrer, ofereix informació segons la situació administrativa detectada i registrada pel Servei d'Inserció Social en Medi Obert (SISMO, en endavant). Segons les dades recollides per Sales, la població estrangera en aquesta situació pernoctant al carrer es va incrementar en un 62,2%, passant de 251 a 407 individus entre 2008 i 2018. Aquestes persones són majoritàriament homes (66,5%), sobrerrepresentació que s'ha accentuat encara més durant els darrers anys, fins a constituir la pràctica totalitat de la població contactada pel Servei el 2020 (96%) (SISMO, 2021). L'augment de la població estrangera en situació irregular pernoctant al carrer, però, ha estat menor que per al conjunt de la població que es va detectar en situació sense sostre, la qual experimentà un increment del 72%. L'alça va ser més intensa entre la població estrangera comunitària, gairebé es va triplicar, passant de 343 a 933 persones. Dades procedents de les memòries d'activitat del SISMO indiquen que entre 2017 i 2020 el pes de la població localitzada en situació irregular ha crescut progressivament, acumulant gairebé deu punts de diferència (11,5% el 2017 i 21,1% el 2020). Respecte al conjunt de la població estrangera extracomunitària, si bé la població en situació irregular hi ha anat a l'alça des de 2017 en termes absoluts (364 persones més) i relatius (del 54,4% al 60%⁷), es precisa apuntar que el 2018 i el 2019 la població estrangera extracomunitària en situació administrativa irregular representava el 62% (SISMO, 2021).

Altres fonts administratives també informen de situacions d'extrema vulnerabilitat residencial de la població en situació d'irregularitat administrativa. Segons dades recollides a les memòries del Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER, en endavant) de l'Ajuntament de Barcelona, el 40% de la població atesa pel servei que constava sense domicili es trobava en situació irregular i un 53% estava tramitant el seu permís l'any 2019 (Ajuntament de Barcelona, 2019).

Ribera-Almandoz et al. (2021) aporten informació sobre la població estrangera en situació irregular resident en equipaments d'emergència a partir de la Xarxa d'Atenció a Persones Sensellar i l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona. Segons aquestes dades, aquesta població va passar de representar entorn el 20% el 2011 al 30% el 2020 respecte al total d'allotjats en aquests equipaments. El creixement ha estat accentuat des de 2017 (s'ha augmentat entorn els 15 punts percentuals).

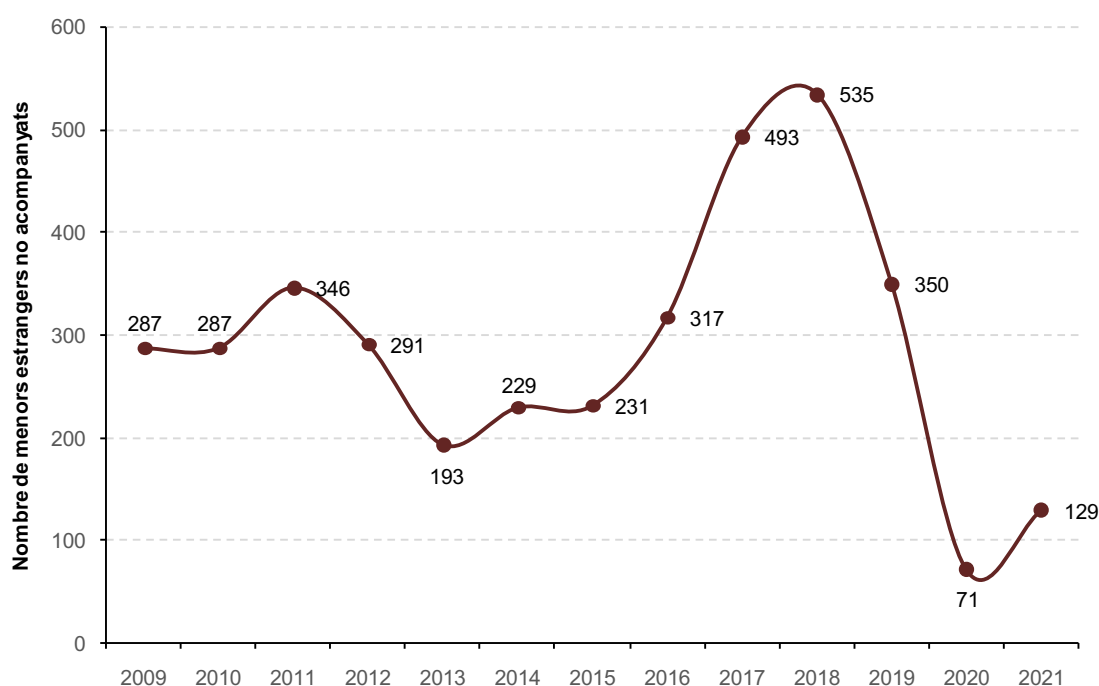
Hi ha d'altres situacions d'exclusió residencial que afecten exclusivament la població d'origen migrant i específicament la població en situació d'irregularitat administrativa que viu a la ciutat de Barcelona. Es tracta, segons la classificació ETHOS, de la població sense habitatge, doncs resideix en allotjaments o institucions de manera temporal. Un dels col·lectius que pateix amb més freqüència aquesta situació és la població estrangera menor d'edat no acompanyada. Aquesta població es pot incloure en el grup de persones resident en allotjaments temporals destinats a la població migrant i demandants d'asil. Segons les dades de l'últim informe

⁷Fins i tot, el 2016 la població extracomunitària en situació regular era majoritària (SISMO, 2021).

d'actualització mensual del Departament de Drets Socials per a l'*Estratègia catalana per a l'acollida i la inclusió dels infants i joves emigrats sols* de data 30 de novembre de 2021⁸, el nombre de menors estrangers no acompanyats als quals es va obrir expedient es va incrementar en paral·lel a la recuperació de l'activitat econòmica. Des de 2013 i després d'un màxim assolit el 2018 quan es van registrar 535 menors, la xifra d'aquestes persones va descendir el 2019 i extraordinàriament el 2020, en aquest cas per la limitació de la mobilitat internacional i el tractament estricte de fronteres per contenir la pandèmia de la covid-19. Un cop superat el fort impacte inicial de la irrupció de la covid-19, el 2021 s'ha vist una lleugera recuperació de l'arribada d'aquesta població.

El nombre de menors i joves tutelats o amb pròrroga assistencial⁹ un cop han assolit la majoria d'edat és d'un total de 234 individus, representant els menors i joves tutelats el 68%.

Gràfic 8. Nombre d'arribades de població menor d'edat estrangera no acompanyada segons servei territorial de gestió de l'expedient. Serveis Territorials de Barcelona ciutat i de Barcelona Metropolitana*, 2009-2021

Font: Sistema d'Informació d'Infància i Adolescència (Sini@), Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Departament de Drets Socials, Generalitat de Catalunya

⁸ Per més informació:

https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/estrategiacatalanaacollida/dades/.

⁹Un cop assoleixen la majoria d'edat, les mesures de protecció dels menors són eliminades. Això no obstant, des de la Generalitat es disposen mesures assistencials de protecció que es considerin necessàries, mitjançant una resolució motivada i amb el consentiment de la persona interessada o, si manca el consentiment, si es tracta d'un presumpte o una presumpta incapaç, mitjançant autorització judicial. Aquestes mesures assistencials poden tenir contingut econòmic, jurídic social o consistir en l'atorgament o el manteniment d'una plaça en un centre i es poden estendre fins als 21 anys (Generalitat de Catalunya, 2018).

Taula 3. Població menor d'edat estrangera no acompanyada tutelada o amb pròrroga assistencial. Servei Territorial de Barcelona ciutat, 30 de novembre de 2021

	Infants tutelats	Pròrroga assistencial*	Total
Nombre absolut	159	75	234
% sobre el total	67,9	32,1	100

* Les dades no inclouen els casos de joves amb pròrroga assistencial atesos per l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET). Les memòries de l'ASJTET no permeten saber el nombre de joves amb pròrroga assistencial per a l'àrea de Barcelona i no s'ha pogut accedir a d'altres fonts d'informació.

Font: Sistema d'Informació d'Infància i Adolescència (Sini@), Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Departament de Drets Socials, Generalitat de Catalunya.

Tot i que aquesta població disposa d'un permís de residència a partir de la seva tutela o pròrroga assistencial per part de l'Estat, la seva situació pot derivar amb facilitat en una situació d'irregularitat sobrevinguda un cop finalitzen la tutela o la pròrroga assistencial. Això es deu a les traves legals per ser contractats en una feina (no disposen de permís de treball) i les dificultats per complir amb els criteris de renovació sustentats sobre la màxima d'aconseguir una feina estable i a jornada completa que permeti demostrar l'obtenció d'uns ingressos d'una quantia considerablement elevada (en la segona renovació). La complicada cursa d'obstacles per a l'obtenció del permís de residència ha estat alleugerida amb la modificació del Reglament de la Llei d'estrangeria que recentment ha estat aprovada a l'Estat¹⁰. Això no obstant, aquest col·lectiu encara en representa un dels més vulnerables per la manca de xarxa familiar i per les precàries condicions de vida que pateixen aquestes persones un cop perden la tutela o l'assistència de l'administració.

Per altra banda, també categoritzats com a població sense habitatge es troba la població sol·licitant d'asil o de protecció internacional. Anteriorment, s'ha comentat que aquesta població s'ha incrementat en els darrers anys i que una part considerable d'aquesta població comptava amb situacions de pernocta al carrer en la seva trajectòria residencial. Bé, doncs, a tot això s'afegeix també el risc de patir la situació d'irregularitat administrativa sobrevinguda. Aquesta població és una de les que pitjors condicions pateix entre el conjunt de població estrangera resident a Espanya (Iglesias et al., 2020). Presenta pautes d'arrelament febles, dependents d'un sistema legal molt restrictiu en la concessió de la protecció internacional i que deriva en situacions d'irregularitat administrativa sobrevinguda amb una freqüència elevada (Iglesias et al., 2020).

L'Ajuntament de Barcelona va crear l'any 2015 el programa *Barcelona, ciutat refugi*, on s'emmarca la mesura de govern Nausica de 2017, "programa complementari de suport a sol·licitants d'asil i refugiats a Barcelona", però que s'havia estat desenvolupant des de 2016. Aquest programa intervé donant suport a aquelles persones que han quedat excloses del *Sistema Nacional de Acogida e Integración* (SNAI, en endavant) o que, tot i haver-ne format part, continuen precisant de suport per assolir uns nivells mínims d'autonomia un cop acabat el procés d'acollida del SNAI¹¹. Segons l'Ajuntament de Barcelona (2018), el programa Nausica

¹⁰Reial Decret 903/2021, de 19 d'octubre, pel qual es modifica el Reglament de la Llei Orgànica 4/2000, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, tras la seva reforma per la Llei Orgànica 2/2009, aprovat pel Reial Decret 557/2011, de 20 d'abril.

¹¹ En el cas de la població migrant que arriba a Espanya sol·licitant protecció internacional i asil, a escala estatal és el SNAI de la Secretaria d'Estat de Migracions el marc que estableix els criteris d'atenció als sol·licitants d'asil, refugi o d'altres formes de protecció internacional. La població sense recursos és atesa per un programa gestionat per entitats socials i ONG que es desenvolupa en quatre fases, des de la fase inicial de primera acollida (fase 0), passant per una segona fase d'acollida (fase 1), una tercera fase anomenada d'integració (fase 2) i una quarta fase d'autonomia (fase 3). Els recursos residencials es proporcionen en les fases inicials del procés d'acollida, en les fases 0, 1 i 2. En la fase primera acollida per la via d'un allotjament temporal d'emergència en albergs, hostals i hotels; en la fase d'acollida proporcionant allotjament en un centre d'acollida de refugiats (CAR, en endavant) o en un allotjament compartit (centre o pis tutelat) gestionat per alguna entitat social; i en la fase d'integració a través d'ajuts econòmics per al pagament d'un allotjament. Aquestes fases es regeixen per una temporalitat que segons alerten algunes avaluacions no es

va atendre un total de 98 persones, 28 d'elles menors d'edat, a les 80 places dels dispositius residencials d'acollida i integració entre abril de 2016 i novembre de 2017. Al 2019 hi va haver una ocupació mitjana de 88 places mensuals (Ajuntament de Barcelona, 2019). Des que es va iniciar el programa el 2016, 218 persones han estat allotjades en les diferents tipologies del dispositiu amb temporalitats variables entre els 12 i els 18 mesos (Ajuntament de Barcelona, 2019). Tot i això, a l'informe d'avaluació del programa publicat el 2018 es presentava una estimació de la població potencialment beneficiària del programa per als dispositius d'acollida de les fases 1 i 2 que ascendia fins a les 563 persones a la fase 1 el 2016 i 1.111 a la fase 2 el 2017. No és difícil preveure que aquestes estimacions podrien elevar-se de manera significativa en l'actualitat, atenent l'important alça de sol·licitants de protecció internacional durant els últims anys (entre 2016 i 2018 les sol·licituds es doblaren anualment a la província de Barcelona i entre 2016 i 2019 creixeren en més de 10.000 persones¹²).

Per últim, entre la població en situació irregular està aquella que ha estat internada en un Centre d'Internament d'Estrangers (CIE, en endavant)¹³ i que també és classificada com a persona sense habitatge segons l'ETHOS. A Catalunya hi ha el CIE de Zona Franca. Se'n disposa d'informació d'aquest CIE a partir dels informes del Servicio Jesuita a Migrantes i Fundació Migra Studium, dues organitzacions que fan seguiment de les condicions d'internament dels migrants i atenen les seves necessitats jurídiques davant possibles vulneracions de drets o d'altres sol·licituds o demandes.

Les dades dels respectius informes indiquen una elevada variabilitat de persones internades, la capacitat d'allotjament dels centres i l'ocupació dels mateixos durant els últims anys (taula 4). El nombre total de persones internades va créixer un 147% entre 2015 i 2017, per posteriorment descendir. La baixa xifra de 2020 respon a la situació de pandèmia que va obligar a expulsar o alliberar els interns del CIE i buidar-lo el 19 de març, cinc dies després de decretar-se l'estat d'alarma. El CIE va romandre sense internaments durant 200 dies fins al 23 de setembre, quan el govern central va reactivar els internaments. Aquestes xifres fan referència al total d'internats durant l'any, els quals sumen els diferents migrants internats en aquest període. Les dades procedents del Ministeri de l'Interior que es presenten a l'informe del Servicio Jesuita a Migrantes (2020) ofereix en una dimensió ajustada a la capacitat i l'ocupació del CIE, amb reduccions de la capacitat degut a tancament d'instal·lacions per degradació o obres, o per la limitació del nombre de persones per habitació decretades per jutjats que cerquen garantir unes condicions dignes durant l'internament. La durada mitjana dels internaments el 2019 va ser de 29,6 dies, amb una reducció de la capacitat del 36% entre 2015 i 2019 i un alça en l'ocupació del 41,1%.

Aquestes dades, tanmateix, no permeten saber amb certesa quants d'aquestes migrants que han estat internats en algun moment en el CIE de Zona Franca no disposa d'habitatge davant un possible alliberament, per al qual seria important saber, per exemple, quina era la situació residencial prèvia a l'internament.

compleixen degut a la dificultat i complexitat dels processos d'acollida d'aquest col·lectiu (Ajuntament de Barcelona, 2018).

¹²Càlculs fets a partir de Ribera-Alnandoz et al. (2020).

¹³A Espanya hi ha 7 CIE (Algeciras, Barcelona, las Palmas, Madrid, Múrica, Tenerife i València) destinats a l'estada temporal davant una proposta d'expulsió del territori estatal de la població estrangera amb un expedient sancionador. L'internament en aquests centres no pot ser superior als 60 dies, després dels quals el migrant intern haurà de ser posat en llibertat si no s'ha procedit amb la seva expulsió.

Taula 4. Nombre total de personas internadas al CIE de Zona Franca (Barcelona), capacitat del centre i nivell d'ocupació, 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Persones internades	738	640	1.820	1.190*	1.059*	336**
Capacitat***	200	212	142	138	128	-
Ocupació***	58	100	120	93	82	-

* Dada aproximada a partir de l'últim número d'intern de la persona que va sol·licitar ser visitada.

** Nombre estimat a partir de l'últim número d'intern de la persona que va sol·licitar ser visitada i que inclou el període entre octubre i desembre durant el qual no van ser permeses les visites als interns.

***Dades referides a l'últim dia de l'any d'acord a l'informe de Servicio Jesuita a Migrantes (2020).

Font: Fundació Migra Studium (2020) y Servicio Jesuita a Migrantes (2020).

4. Conclusions

Al llarg del present informe ha quedat palès les dificultats per a l'estudi de la població d'origen migrant en situació d'irregularitat administrativa. L'estudi d'aquesta població representa un repte tant pel que fa al seu dimensionament com al coneixement de les seves condicions de vida, més enllà de saber que és un dels col·lectius que amb més probabilitat pateix situacions d'extrema vulnerabilitat. Tot i els obstacles per accedir a dades que aportin informació sobre aquest col·lectiu i les seves condicions de vida, en el present informe s'ofereix una estimació de la població estrangera en situació irregular i una aproximació a les seves condicions de vida a partir de diverses fonts d'informació.

Segons les estimacions, l'any 2019 hi hauria a Barcelona entre 38.000 i 45.000 persones de nacionalitat estrangera en situació d'irregularitat administrativa. L'estimació també indica que durant els últims anys hi ha hagut un creixement del col·lectiu, però tot i així encara té un reduït pes sobre el conjunt de població extracomunitària (entre el 15% i el 18%, aproximadament), més encara quan es posa en relació amb la població estrangera o la població empadronada a la ciutat de Barcelona. Cal advertir que aquestes estimacions poden infraestimar el nombre de població estrangera en situació irregular degut a la impossibilitat de incloure-hi aquella població no empadronada. Tot i així, les estimacions presentades difereixen d'una realitat dibuixada per discursos alarmistes sobre la rellevància numèrica de la població estrangera que es troba en aquesta situació.

Però aquesta reduïda representació no treu rellevància a les greus condicions de vida que pateix aquest col·lectiu, les quals evidencien també la limitada protecció social que rep aquest col·lectiu per part de l'administració pública. Les fonts d'informació consultades han permès constatar que es tracta d'una població que en una proporció important depèn de forma estructural de l'ajuda que proporcionen entitats del Tercer Sector o de serveis de l'administració pública. Aquesta necessitat s'intensifica en moments de crisi socioeconòmica com la viscuda durant la pandèmia de la covid-19, doncs la probabilitat de perdre l'ocupació i veure reduir els ingressos s'incrementa significativament entre aquesta població si es compara amb la resta de la població estrangera o amb la resta de població autòctona.

Si la situació de vulnerabilitat i exclusió social del col·lectiu es pot deduir per la sobrerrepresentació que té entre les persones usuàries dels serveis que proporcionen entitats del Tercer Sector, les fonts consultades no permeten saber-ne amb precisió les condicions econòmiques o laborals que presenta aquest col·lectiu en el seu conjunt. Si es pot, en canvi, fer una millor aproximació a la vulnerabilitat residencial, tot i ésser insuficient. El nivell de precarietat residencial d'aquesta població es concreta en diverses formes de sensellarisme i exclusió residencial. La presència de població estrangera en situació administrativa irregular entre les persones que pernocten al carrer ha anat a l'alça els últims anys, així com la seva presència en equipaments per atendre de manera temporal o per emergència a la població sense sostre. D'altres formes d'exclusió residencial específiques afecten a aquest col·lectiu, com ara la població menor tutelada o la població internada en el CIE de Zona Franca, que en ambdós casos disposen d'un allotjament, però no es pot parlar de que tinguin un habitatge. I quan el tenen, aquest està definit per la precarietat i la inseguretat del relloguer, l'acollida o l'ocupació en major mesura que en la resta de població estrangera.

Aquest informe contribueix a conèixer més sobre la població estrangera en situació d'irregularitat administrativa resident a la ciutat de Barcelona, però precisa ésser continuat amb més recerca que permeti saber-ne amb més seguretat de quanta població es tracta i sobre les

seves condicions de vida. Per fer-ho caldria explorar vies alternatives a les utilitzades per a la redacció d'aquest informe. Una aproximació costosa, però que podria aportar informació molt valuosa sobre la població en situació irregular, seria a través d'una enquesta adreçada a la població extracomunitària empadronada al municipi. Aquesta opció no està exempta de dificultats, entre les quals destaca l'accés a la població en situació irregular pel risc d'ocultació d'informació sobre la situació administrativa dels enquestats, però també pels problemes per accedir a la població estrangera en general, si no es fa servir una extracció de la mostra a partir del Padró d'habitants i que obligaria a un treball de camp presencial a través de les adreces domiciliàries.

Una altra opció a considerar seria explorar les possibilitats que ofereixen els registres administratius de l'Ajuntament de Barcelona. Aquí hi ha diverses fonts a consultar entre les que destaquen dades procedents dels serveis socials municipals, dades del SAIER, i dades finalment del Servei d'Atenció al Sensellarisme a l'Espai Públic, servei que es constitueix integrant l'Oficina del Pla d'Assentaments Irregular i el SISMO. La informació que poden oferir aquestes fonts és limitada i alhora redundant, doncs és possible que les dades recollides en un d'aquests serveis també hi estigui en d'altres, però serviria per conèixer amb més detall les condicions de vida d'aquest col·lectiu.

Finalment, restaria contemplar la realització d'una recerca etnogràfica adreçada a conèixer les condicions de vida i el significat de les vides marcades per la irregularitat administrativa a un grup limitat de persones en aquesta situació. Aquesta estratègia de recerca tindria limitacions per aportar coneixement quantitatiu exhaustiu sobre les condicions de vida del col·lectiu, però aportaria una visió qualitativa complementària i també rellevant sobre les vivències i les implicacions de la irregularitat.

En definitiva, es precisa de més recerca per conèixer amb més profunditat aquest col·lectiu "invisibilitzat" que es troba en la base de l'estructura social, presentant els majors nivells de vulnerabilitat i exclusió social de la societat barcelonina i que té una tendència ascendent en els últims anys.

Referències bibliogràfiques

- Ajuntament de Barcelona (2018). *Informe de govern. Avaluació del programa Nausica*. A <https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2018/10/08114136/Informe-de-Govern-Nausica-.pdf>. Consultat el 10 de novembre de 2021.
- Ajuntament de Barcelona (2019). *Memòria del Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER) i Programa Nausica*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. A https://ajuntament.barcelona.cat/novaciutadania/sites/default/files/documents/memoria_saiier_2019-final.pdf. Consultat el 10 de desembre de 2021.
- Bruquetas, M. i Moreno Fuentes, F. J. (2015). Precarización y vulnerabilidad de la población inmigrante en la España en crisis. El papel del Estado de bienestar. *Panorama Social*, 22, pp. 139-151.
- Càritas Diocesana de Barcelona (2020a). *(Primer) impacte de la crisi de la COVID-19 en les famílies ateses per Càritas Diocesana de Barcelona*. Barcelona: Càritas Diocesana de Barcelona.
- Càritas Diocesana de Barcelona (2020b). *Impacte de la crisi de la COVID-19 en les famílies ateses per Càritas Diocesana de Barcelona (segona onada 2020). Seqüeles profundes que augmenten la fragilitat i la precarietat*. Barcelona: Càritas Diocesana de Barcelona.
- Càritas Diocesana de Barcelona (2020c). *Fronteres in-visibles: com la irregularitat administrativa t'estronca el projecte vital*. Barcelona: Càritas Diocesana de Barcelona.
- Càritas Diocesana de Barcelona (2021). *Impacte de la crisi de la COVID-19 en les llars ateses per Càritas Diocesana de Barcelona: 1 any de crisi, seqüeles que s'estanquen i fatiga pandèmica*. Barcelona: Càritas Diocesana de Barcelona.
- Colectivo Ioé (2012). *Impactos de la crisis sobre la población inmigrante*. Madrid: ColectivoIoé.
- Cruz, I., Navarro-Varas, L. i Porcel, S. (2021) "Una aproximació als efectes socioeconòmics de la covid-19 a la metròpoli de Barcelona". *IERMB. Estimacions desigualtat social i pobresa. Area metropolitana de Barcelona, IV trimestre*, pp. 1-19.
- Domingo, A. (2014). *Catalunya al mirall de la immigració: Demografia i identitat nacional*. Barcelona: L'Avenç.
- Domingo, A., Galeano, J. i Bayona, J. (2021). La migració estrangera a Barcelona: de la crisi financera de 2008 a la pandèmia de 2020. *Barcelona Societat*, 28.
- FEANTSA (2006). *ETHOS – TakingStock*. A <https://www.feantsa.org/download/ethospaper20063618592914136463249.pdf>. Consultat el 12 de juliol de 2021.
- Fullaondo, A. (2007). La immigración en España: una aproximación metropolitana comparada. *Arquitectura, Ciudad y Entorno*, 2(4), pp. 497-518.
- Fundación FOESSA (2008). *VI Informe sobre exclusion y desarrollo social en España*. Madrid: Fundación FOESSA.
- Fundación FOESSA (2014). *VII Informe sobre exclusion y desarrollo social en España*. Madrid: Fundación FOESSA.

- Fundación FOESSA (2019). *VIII Informe sobre exclusion y desarrollo social en España*. Madrid: Fundación FOESSA.
- Fundación FOESSA (2021). *Sociedad expulsada y derecho a ingresos*. Madrid: Fundación FOESSA.
- Fundació Migra Studium (2020). *Informe 2020. Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) Zona Franca*. Barcelona: Fundació Migra Studium. A https://www.migrastudium.org/sites/default/files/2020_cie_barcelona_informepdf. Consultat el 6 d'octubre de 2021.
- Gálvez-Iniesta, I. (2020). The size, socio-economic composition and fiscal implications of the irregular immigration in Spain. *Working Paper. Economics*, 2020-08.
- Generalitat de Catalunya (2018). *Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats. Memòria 2018*. A https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/A_SJTET/Memoria_2018_ASJTET.pdf. Consultat el 23 de setembre de 2021.
- Gómez, N., Cruz, I. i Porcel, S. (2020). *L'impacte de la crisi de la covid-19 sobre la població d'origen migrant a Barcelona*. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Barcelona i IERMB.
- González-Ferrer, A. i Cebolla-Boado, H. (2008). *La inmigración en España 2000-2007*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.
- Iglesias, J, Rua, A. i Ares, A. (2020). *Un arraigo sobre el alambre. La integración social de la población de origen inmigrante en España*. Madrid: Fundación FOESSA.
- Mahía, R. (2021). Los efectos del COVID-19 sobre la inmigración en España: economía, trabajo y condiciones de vida. A L. Arango, B. Garcés-Mascareñas, R. Mahías i D. Moya (Dir.) *Anuario CIDOB de la Inmigración 2020: Inmigración en tiempos de COVID-19*, pp. 68-81. Barcelona: CIDOB.
- Mahía, R. i de Arce, R. (2014). Pobreza de la población extranjera en España. *Anuario CIDOB de la Inmigración: Inmigración y Emigración: mitos y realidades*, pp. 137-162. Barcelona: CIDOB.
- Ribera-Almandoz, O., Sales, A. i Garcés-Mascareñas, B. (2021). *Precariedad i exclusió residencial en la població migrada en temps de covid-19*. CIDOB Briefings, 26. A https://www.cidob.org/ca/publicacions/series_de_publicacio/cidob_briefings/precariedad_i_exclusio_residencial_en_la_poblacio_migrada_en_temps_de_covid_19. Consultat el 13 d'octubre de 2021.
- Ribera-Almandoz, O., Delclós, C. i Garcés-Mascareñas, B. (2020). *"Casa nostra, casa vostra"? Condicions i trajectòries d'accés a l'habitatge de sol·licitants d'asil i refugiats a Catalunya. Enquesta CASASIL 2019: Informe de resultats*. Monografías CIDOB, 77. A https://www.cidob.org/ca/publicacions/series_de_publicacio/monografies/monografies/ca_s_a_nuestra_casa_vuestra_condiciones_i_trajectories_d_acces_a_l_habitatge_de_sol_licitant_s_d_asil_i_refugiats_a_catalunya. Consultat el 3 de desembre de 2021.
- Sales, A. (2019). *Qui dorm al carrer a Barcelona?* Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Sarasa, S., Navarro-Varas, L. i Porcel, S. (2016). Clase social y privación material entre los inmigrantes de países pobres en Cataluña. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 156, pp. 117-140.
- Servicio Jesuita a Migrantes (2020). *Informe CIE 2019. Diez años mirando a otro lado. Anexo*. Madrid: Servicio Jesuita a Migrantes. A <https://sjme.org/wp->

[content/uploads/2021/01/Anexo-Informe-CIE-2019-SJM.pdf](#). Consultat el 6 d'octubre de 2021.

SISMO (2021). *Memòria d'activitat. Any 2020*. Informe no publicat. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Staid, A. (2021). *Los condenados de la metrópolis. Etnografía de migrantes en los márgenes de la legalidad*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Annex

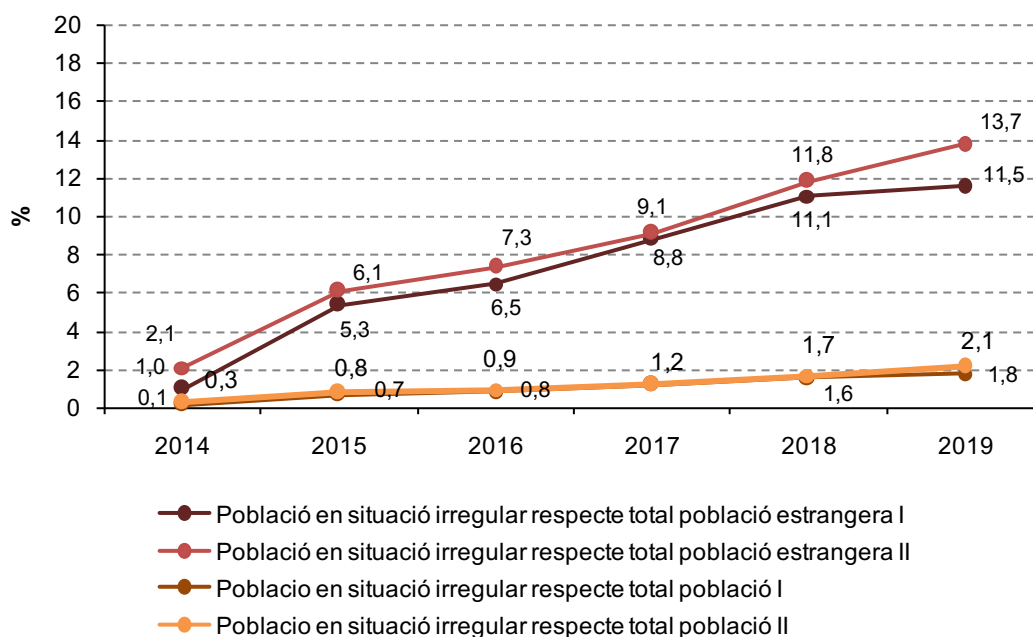
Taula A1. Pesos aplicats per a l'estimació de la població de nacionalitat estrangera en situació d'irregularitat administrativa. Percentatge sobre el total de la població de nacionalitat estrangera extracomunitària de cadascuna de les situacions administratives de la població de nacionalitat estrangera extracomunitària. Província de Barcelona, 2014-2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Població amb permís de residència (a 31 de desembre)	91,2	87,7	84,9	83,6	79,8	75,6
Estudiants amb permís (a 31 de desembre)	2,3	1,7	2,9	2,6	2,2	2,3
Estimació renovació de permisos de residència (a 31 de desembre)	2,3	1,5	1,4	1,5	1,6	1,5
Naturalització (31 de desembre)*	2,9	1,9	2,2	0,8	2,0	5,7

* Durant 2017 el nombre de nacionalitzacions va ser excepcionalment baix degut a causes administratives.

Font: elaboració pròpia a partir INE, Estadística del Padró Continu; Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, Portal d'Immigració, Estadístiques de població estrangera.

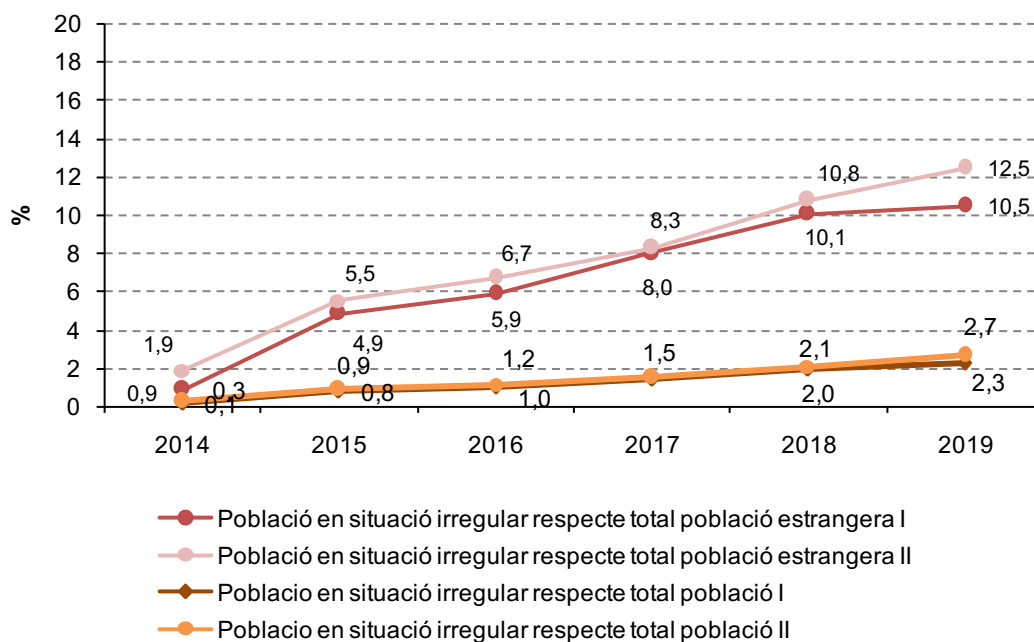
Gràfic A1. Població de nacionalitat extracomunitària en situació d'irregularitat administrativa respecte al total de població estrangera i al total de població segons els dos escenaris. Percentatge. Província de Barcelona, 2014-2020

Nota: l'estimació del percentatge de "població en situació irregular respecte total població estrangera I" i "població en situació irregular respecte total població" fan referència a l'escenari que contempla que cap nou nacionalitzat actualitza la seva nova situació legal al Padró. En el cas de la "població en situació irregular respecte total població estrangera II" i "població en situació irregular respecte total població II" contempla que la meitat dels nous nacionalitzats actualitzen la nova situació al Padró.

Font: elaboració pròpia a partir INE, Estadística del Padró Continu; Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, Portal d'Immigració, Estadístiques de població estrangera.

Gràfic A1. Població de nacionalitat extracomunitària en situació d'irregularitat administrativa respecte al total de població estrangera i al total de població segons els dos escenaris. Percentatge. Municipi de Barcelona, 2014-2020

Nota: l'estimació del percentatge de "població en situació irregular respecte total població estrangera I" i "població en situació irregular respecte total població" fan referència a l'escenari que contempla que cap nou nacionalitzat actualitza la seva nova situació legal al Padró. En el cas de la "població en situació irregular respecte total població estrangera II" i "població en situació irregular respecte total població II" contempla que la meitat dels nous nacionalitzats actualitzen la nova situació al Padró.

Font: elaboració pròpia a partir INE, Estadística del Padró Continu; Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, Portal d'Immigració, Estadístiques de població estrangera.

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

Universitat Autònoma de Barcelona (Campus de Bellaterra)

Plaça del Coneixement, edifici MRA, planta 2

08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)

iermb@uab.cat